

Fler perspektiv på kristendomen med utForskarna

Det finns olika metoder för att nå kunskap. I denna artikel presenterar Inge Andersland och Linda Onarheim en norsk variant – utForskarna – av en brittisk ansats där elever får pröva olika metoder till kunskap genom fyra olika karaktärer. Artikelns upplägg handlar om lokalhistoria i det norska ämnet Kristendom, religion, livssyn och etikk (KRLE) och vi får möta undervisningen genom att eleverna tar sig an lokalhistorien utifrån två olika ingångar som representeras av karaktärerna "Pröva-själv-Petter" och "Se-Sammanhangen-Sara". Artikeln är på norska, men för den som önskar en svensk version hänvisar vi till so-didaktik.se.

Den engelska forskningsansatsen (Freathy et al., 2015) bygger på premissen att religioner är komplexa fenomen som kan studeras från flera olika akademiska perspektiv. Inget av dessa perspektiv erbjuder en neutral utgångspunkt för studier av religion. Kärnan i upplägget är att eleverna möter fyra sådana ämnesperspektiv, personifierade som karaktärerna "Pröva-själv-Petter", "Se-sammanhangen-Sara", "Våga-fråga-Trine" och "Diskutera-allt-Didrik".

Petter vill lära sig om religion med hjälp av sin kropp och sina sinnen. Han är intresserad av att fördjupa sig i religiösa människors liv och tycker om forskningsmetoder som deltagande observation. Sara intresserar sig för betydelsen av gamla och nya berättelser om hur människor förstår sig själva och andra. Hon menar att människor använder berättelser för att ge mening åt verkligheten, och att de historier vi berättar och lyssnar på har mycket att göra med vilka vi är. Trine vill prata direkt med religiösa människor för att höra vad de säger om sig själva. Hon vill utmana det hon vet om religiösa traditioner genom att intervjua människor som lever idag. Didrik vill diskutera de stora frågorna. Han bryr sig om vad som är sant och använder sitt förnuft för att ifrågasätta de svar han får.

Vi har använt oss av utForskar-metoden för att undervisa i det norska grundskoleämnet *Kristendom, religion, livssyn og etikk* (KRLE) på högstadiet (13-16 år, motsvarande svenskt *högstadium*) I utForskar-metoden bjuds eleverna in till att närma sig ett område inom religion genom ett eller flera av de fyra karaktärernas perspektiv. När eleverna växlar mellan flera perspektiv blir det uppenbart för dem att det de lär sig hänger ihop med de perspektiv de anlägger. I vårt undervisningsupplägg använde vi den här gången bara Petter och Sara. Eleverna hade stött på dessa utForskar-karaktärer tidigare, och vi ville inte göra det svårt för dem att introducera alla våra utForskar-karaktärer på en gång. I nästa upplägg kommer vi att introducera Trine och Didrik. Målet är att eleverna ska bli bekanta med alla fyra utForskar-karaktärerna med tiden.

Forskningscykler

Vi var också intresserade av hur utForskar-ansatsen kunde bidra till att eleverna blir mer medvetna om metakognitiva processer i sitt lärandearbete. Inspirerade av boken *Metacognition, Worldviews and Religious Education* (Larkin et al., 2019), ordnade vi därför så att eleverna regelbundet reflekterade över sina egna lärprocesser. Vi kallade reflektionstiden för "tankehörnan".

UtForskar-ansatsen föreslår att undervisningen ska organiseras som en forskningscykel. Vi skapade en anpassad version av forskningscykeln för vårt upplägg. Denna version hade fem steg. Det första steget var att välja en forskningsfråga. I det andra steget planerade studenterna tillsammans med oss vilka

undersökningar de skulle göra för att få svar på forskningsfrågan. I det tredje steget genomförde de undersökningen. Det fjärde steget handlade om vilka upptäckter vi gjorde, och vad de kunde betyda. I det femte och sista steget i forskningscykeln frågade vi hur metoden vi hade använt i undersökningen fungerade och vad mer vi ville veta. På så sätt kan det femte steget också initiera nya forskningscykler.

Vår undervisningsplanering handlade om det kristna kulturarvet i skolans närområde på Askøy.

Arbetet inleddes med denna forskningsfråga: *Hur har kristendomens roll i Askøy förändrats från 1740 fram till idag?* Anledningen till att vi valde just 1740 var att vi hade en historisk källa från den tiden.

Det var ett brev som en grupp män på Askøy skickade till kungen i Köpenhamn för att be om pengar till sin egen kyrka. De ville helst slippa ro över fjorden och in i kyrkan i staden. De berättar om roddturen som tröttsamma och kalla, och att det inte alltid fanns plats för dem i kyrkan när de väl kom fram. En berättelse om en sådan roddtur blev utgångspunkten för vårt undervisningsupplägg.

Undervisningsupplägget bestod av åtta lektioner. Utöver den övergripande forskningscykeln, som omfattade hela perioden, genomförde vi flera delcykler. Dessa delcykler var kopplade till var och en av de två karaktärerna, Petter och Sara. På så sätt skulle det bli tydligt för studenterna att de kunde få olika svar på forskningsfrågan genom att arbeta med Petters och Saras olika metoder.

Lektion 1-4: Prova-själv-Petter

Petter 1: Fördjupa dig i roller från 1700-talet

Vi började den här sessionen med att berätta om Olle som 1740 fick ro över fjorden från Askøy till domkyrkan i staden varje söndag. Vi levandegjorde berättelsen med hjälp av rekvisita och beskrivningar av hur hård och tröttsam roddturen var. Frågeställningar för denna delcykel var: *Hur kan det ha varit att bo på Askøy 1740 och tvingas ro till kyrkan?*

Eleverna fick varsitt rollkort med namn, bild och en kort biografi. Vi betonade att namnen på korten var lånade från kvinnor och män som faktiskt bodde på Askøy på 1700-talet. Bilderna var AI-genererade och vi hittade på biografierna. Utifrån rollkortet skulle eleverna försöka leva sig in i sin roll och dokumentera detta arbete i en arbetsbok. I slutet av sessionen utmanade vi eleverna att tänka på olika sätt vi kan uppleva ofrihet och obehag idag för att försöka leva oss in i hur detta kan ha varit för Olle 1740.

Petter 2: Upplevelser av ofrihet och obehag som roddare från 1740-talet

Tillsammans med eleverna valde vi att utforska upplevelser av ofrihet och obehag genom att hålla händerna i isvatten så länge som möjligt. Studenterna arbetade i "utforskarpar" och turades om att hålla händerna i det kalla vattnet. Den som inte hade händerna i isvatten registrerade sin partners upplevelse av obehag och smärta under tiden. Vi hade sedan ett gemensamt samtal i "Tankehörnan" där vi utvärderade den metod vi hade använt. Vad kom vi fram till? Vad var bra med metoden? Vilka andra metoder kan vi använda?

Petter 3: Brev till kungen av Köpenhamn som person från 1740

Nu när vi hade försökt leva oss in i 1740-talets obehag gick vi vidare till att leva oss in i brevskrivarnas roll. Eleverna skrev varsitt brev till kungen i Köpenhamn och bad om att få en egen kyrka på Askøy. De skrev sina brev i rollen som en 1740-person. Alla studenter förseglade sina brev med vaxsigill för att visa på att det var brev med stor betydelse.

Petter 4: En Petter-utflykt till en kyrka idag

Den här sessionen började vi med att visa eleverna svaret från kungen i Köpenhamn - det kommer att bli en kyrka på Askøy. Vi tittade på det äkta brev som Askøymännen skickade till kungen 1740 och diskuterade kungens svar.

Sedan åkte vi på ett studiebesök till en kyrka som ligger nära skolan. Målet var att undersöka vårt eget möte med kyrkan, i vår egen tid. Eleverna fick en arbetsbok och fick hitta olika föremål, symboler och konstverk i kyrkan. De skulle också använda sina sinnen i kyrksalen och sätta ord på vad de hörde, såg, luktade och kände. På så sätt blev detta en "Petterutflykt". Vi avslutade igen i "Tankehörnan" och reflekterade över studiebesök som metod. Denna session avslutade den första delcykeln, där vi hade använt Petters metoder för att arbeta med vår forskningsfråga.

Session 5-7: Se-sammanhangen-Sara

Sara 5: Kristna påskberättelser som en bro till 1740 – via 1940

I den här sessionen påbörjade vi den andra delcykeln, där vi skulle använda Saras metoder för att arbeta med vår forskningsfråga. Sara är intresserad av berättelser och hur de fungerar i människors liv. Tillsammans med eleverna, började vi därför med att reflektera över hur samma kristna berättelser finns och används både i vår tid och år 1740.

Eftersom detta skedde i mars, använde vi den kristna påskberättelsen som exempel. Eleverna delade med sig av vad de mindes av kristna påskberättelser, och på så sätt säkrade vi en gemensam utgångspunkt för den fortsatta utredningen. Frågeställningen i denna delcykel var: *Vilken betydelse hade de kristna påskberättelserna för människor förr i tiden, och vilken betydelse har de idag?*

Eleverna ville undersöka vad de kristna berättelserna kan ha betytt för människorna på Askøy förr i tiden. Tillsammans med oss valde de intervjuer som metod. Vi kallade dessa intervjuer för "Sara-intervjuer", eftersom de fokuserade på berättelser. Intervjuer som metod brukar vara något vi förknippar med forskarkaraktären Trine. Skillnaden mellan en Trine-intervju och en Sara-intervju, i vår version av utforskarna, är fokuset på berättelser. Sara ser intervjuer som en metod för att förstå hur berättelserna formar identitet och verklighet för andra. Eftersom det inte är möjligt att intervju någon som levde 1740 planerade vi istället att intervju äldre personer som lever idag. I små grupper förberedde eleverna en intervjuguide, och vi bjöd in äldre personer på Askøy till skolan för att delta i dessa intervjuer. På så sätt hoppades eleverna få tillgång till vilka berättelser som de äldre själva upplevde som viktiga och identifierande.

Sara 6: Sara intervju med 1940-talets ungdomar

Det var fyra äldre personer som dök upp på skolan för att bli intervjuade. Dessa var unga på 1940-talet, och de visste på förhand att det var kristna berättelser som var temat för intervjuerna. Eleverna gjorde ljudinspelningar av samtalen och antecknade under resans gång. De bjöd även på kaffe och våfflor för att skapa en god stämning för samtalen. Vi upplevde att ungdomarna hade god kontakt med sina intervjupersoner. Samtidigt såg vi att det blev svårt att hålla fokus på berättelserna och forskarkaraktären Sara i intervjuerna. Istället blev det öppna intervjuer, som liknade det som forskarkaraktären Trine hade gjort. Vi tyckte att det var en styrka med upplägget att eleverna fick utrymme att anpassa utforskandet efter vad som var intressant för dem. Det var flera bra möten den här dagen, och vi kände hur tillhörigheten till Askøy skapade en känsla av gemenskap över generationerna.

Sara 7: Bedömning av Sara-intervju som metod

Vid det sista undervisningstillfället med Sara-perspektiv fick eleverna avgöra vilka kunskaper de fått genom intervjuerna med de äldre. De funderade på vad som var bra med intervjuer som metod, och vilka andra metoder de kunde använda sig av. Avslutningsvis pratade vi om hur arbetet med Saras metoder hade visat hur kristendomens roll på Askøy hade förändrats.

Undervisningstillfälle 8: Jämförelse mellan Petters metod och Saras metod

Sista passet handlade om att jämföra vad studenterna lärt sig av att arbeta med Petterperspektivet och Saraperspektivet. Målet var att studenterna skulle förstå att den metod man väljer för att utforska något får konsekvenser för de upptäckter man gör.

Vi hade med oss sex kokta ägg och ett antal olika verktyg för undervisning. Eleverna fick i uppgift att bedöma vilket verktyg som var bäst att använda för att lära sig om ägg. I små grupper fick de undersöka ett ägg med hjälp av olika typer av verktyg, till exempel en hammare, termometer eller kniv. Tillsammans kom vi fram till att olika verktyg gav olika kunskap om äggen. Sedan pratade vi med eleverna om vad detta kan säga oss om att lära oss om religion med olika perspektiv.

Våra reflektioner efter implementeringen

Detta upplägg engagerade alla (!) elever i klassen. Sekvensen med isvatten, samtalen med de gamla och historien om 1740-Olle blev viktiga referenspunkter för dem. En del av eleverna tog verkligen till sig att olika forskarperspektiv gav olika kunskap om religion. De fick lära sig att använda ämnesspråk för att prata om sambanden mellan val av metod och resultat. För andra elever var det svårare att använda ämnesspråket.

Vi tror att vi med detta forskningsprogram har hittat en bra och relevant resurs för undervisning om religion. Undervisningen är engagerande, den är sensorisk och upplevs som relevant och viktig för eleverna. Vi ser fram emot att forska vidare om det!

Referenser

- Freathy, R., Freathy, G., Doney, J., Walshe, K., & Teece, G. (2015). *RE-sökarna: En ny metod för religionsundervisning i grundskolan*. Universitetet i Exeter.
- Larkin, S., Freathy, R., Doney, J., & Freathy, G. (2019). *Metakognition, livsåskådningar och religionskunskap: En praktisk handledning för lärare*. Routledge.